

Анотація дисципліни
«Примус у конституційному праві»
Рівень вищої освіти – доктор філософії
Спеціальність – D8 Право
Кількість кредитів – 3
Загальна кількість годин – 90

Мета викладання навчальної дисципліни – формування в здобувачів ступеня доктора філософії системного наукового розуміння конституційно-правового примусу як особливого засобу забезпечення конституційного правопорядку, охорони конституційних цінностей та виконання конституційних обов'язків; опанування сучасних доктрин легітимності державного примусу, його співвідношення з переконанням, відповідальністю, контролем і гарантіями прав людини; набуття навичок самостійного дослідження підстав, меж, процедур і форм примусового впливу в конституційно-правових відносинах, оцінювання їх відповідності принципам верховенства права, законності, необхідності, пропорційності та судового контролю; розвиток здатності критично аналізувати законодавство, практику Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини, формулювати обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення конституційно-правових механізмів примусу в демократичній правовій державі.

Основними завданнями вивчення дисципліни є поглиблення знань про поняття, природу, ознаки та функції конституційно-правового примусу; його місце у механізмі конституційно-правового регулювання; розмежування примусу, конституційно-правової відповідальності, санкцій, запобіжних і відновлювальних заходів; дослідження суб'єктів, об'єктів, юридичних підстав та процедур застосування примусу; вивчення конституційних обмежень публічної влади, гарантій особистої свободи й недоторканності, свободи вираження поглядів, зібрань та об'єднань; аналізу конституційних механізмів припинення повноважень посадових осіб, дострокового припинення мандатів, імпічменту, конституційного контролю, заборони політичних партій та інших форм захисту конституційного ладу; з'ясування специфіки правових режимів надзвичайного і воєнного стану, допустимих обмежень прав та заборони свавілля; порівняння національної практики з міжнародними стандартами й практикою європейських держав; опанування методології дослідження ефективності, легітимності та пропорційності примусових заходів, підготовки наукових висновків і рекомендацій.

Опис дисципліни: Конституційно-правовий примус як об'єкт наукового дослідження. Історико-правові витоки ідей державного примусу. Теорії суверенітету, легітимності та монополії держави на правомірний примус. Конституціоналізм як система обмеження публічної влади. Поняття, сутність, ознаки та цілі примусу в конституційному праві. Примус, переконання, заохочення і конституційно-правова відповідальність: співвідношення категорій.

Конституційний правопорядок та охоронна функція конституційного права. Конституційно-правові санкції, заходи попередження, припинення та відновлення. Матеріальні й процесуальні засади застосування примусу. Конституційні принципи верховенства права, юридичної визначеності, рівності, недискримінації, необхідності та пропорційності. Заборона свавільного втручання держави. Позитивні обов'язки держави із захисту прав людини. Суб'єкти конституційно-правового примусу та межі їхньої компетенції. Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, суди й органи конституційної юрисдикції у механізмі конституційного захисту. Конституційний контроль як гарантія від неправомірного примусу. Юридичні наслідки визнання актів неконституційними. Конституційна скарга та захист особи від неконституційного нормативного регулювання. Дострокове припинення повноважень органів і посадових осіб: конституційні підстави та процедури. Імпічмент Президента України: природа, стадії та гарантії. Конституційно-правова відповідальність народних депутатів та інших носіїв публічної влади. Конституційні механізми парламентського контролю. Обмеження діяльності та заборона політичних партій: конституційні підстави і судові гарантії. Захист демократичного конституційного ладу та концепція «войовничої демократії». Примус і свобода політичної діяльності. Межі втручання держави у свободу мирних зібрань, асоціацій та вираження поглядів. Конституційні гарантії особистої свободи, недоторканності й приватності. Принцип пропорційності у практиці Конституційного Суду України. Практика Європейського суду з прав людини щодо легітимної мети, необхідності в демократичному суспільстві та процесуальних гарантій. Примус у системі територіальної організації публічної влади. Державний нагляд за законністю актів місцевого самоврядування та межі муніципальної автономії. Конституційні засади обов'язку захисту Вітчизни. Правовий режим воєнного стану: конституційні передумови, повноваження органів влади та часові межі. Конституційно допустимі обмеження прав і свобод в умовах воєнного стану. Права, що не підлягають обмеженню, та міжнародні зобов'язання держави. Правовий режим надзвичайного стану. Судовий і парламентський контроль за надзвичайними повноваженнями. Запобігання зловживанню примусовими повноваженнями та ефективні засоби правового захисту. Порівняльні моделі конституційно-правового примусу в європейських державах. Венеційська комісія та європейські стандарти захисту демократії і правовладдя. Методологія оцінювання конституційності та пропорційності примусових заходів. Сучасні виклики конституційно-правовому примусу: безпека, цифрове середовище, дезінформація та захист демократії. Перспективи вдосконалення законодавства України, конституційної юрисдикції та гарантій прав людини у післявоєнний період.

Форма підсумкового контролю: екзамен